

পাঠ ২৫

প্ৰান্তীয় গোট আৰু গণতান্ত্ৰিক অধিকাৰ

মূল অৰ্থত :

- প্ৰান্তীয় গোট সম্পৰ্কে ধাৰণা পোৱা।
- বিভিন্ন প্ৰান্তীয় গোটসমূহৰ বিষয়ে অৱগত হোৱা।
- প্ৰান্তীয় গোটসমূহৰ সমস্যাৰ বিষয়ে জনা।
- প্ৰান্তীয় গোটসমূহৰ গণতান্ত্ৰিক অধিকাৰসমূহ বুজি পোৱা।

ভাৰতবৰ্ষ এখন নানা জাতি-উপজাতি, বিভিন্ন ধৰ্ম, বৰ্ণ, ভাষা, সংস্কৃতিৰে পৰিপূৰ্ণ দেশ। দেশৰ শান্তি, সমৃদ্ধি আৰু সামগ্ৰিক বিকাশত এই বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ উমৈহতীয়া অৱদান অপৰিহাৰ্য।

আমাৰ দেশক এখন সৰ্বোত্তম গণতান্ত্ৰিক ৰাষ্ট্ৰ হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ ভাৰতীয় সংবিধান দায়বদ্ধ। সংবিধানৰ দৃষ্টিত আমি সকলোৱে এক ভাৰতীয়। স্বাধীন ভাৰতত সকলো নাগৰিকে সংবিধান প্ৰদত্ত অধিকাৰসমূহ সমানে ভোগ কৰাৰ অধিকাৰ লাভ কৰিছে। ৰাষ্ট্ৰই দিয়া সুবিধাসমূহ দেশৰ সকলো নাগৰিকে সমানে ভোগ কৰিব পাৰিছে নে নাই তলৰ ছবি আৰু সংলাপৰ আলমত জানি লওঁ আহা—

হেৰৌ ৰংপি, বতৰে এইবাৰ
আমাক সহায় কৰিব যেন পাওঁ!
গুটিধানৰ ভঁৰাল ভৰিব লাগে।

এবা অ'ৰাভা কই, তাকেই
আশা কৰি আছে।

বহু দিনৰ মূৰত প্ৰাণ ভৰি
নাচিছোঁ দেই। এনেদৰে বং
বহইচেৰে জীৱনটো পাৰ
কৰিব পাৰিলেই হয়!

বিশেষজ্ঞই জৰীপ কৰি আপোনালোকৰ
অঞ্চলটোত চূণশিলৰ ডাঙৰ থকাৰ কথা নিশ্চিত
কৰিছে। চৰকাৰে অচিৰেই ইয়াত এটা ডাঙৰ
চিমেন্ট কাৰখানা স্থাপন কৰাৰ
কথা চিন্তা কৰিছে।

কওকচোন মহাশয়
খবৰটো কি?

বাইজ,
আপোনালোকৰ বাবে
এটা সুখবৰ আনিছোঁ।

(খ)

(ক)

(গ)

তেতিয়াই লৈ আমাৰ কি
হ'ব? আমি এই ঠাই এৰি
ক'লৈ যাম?

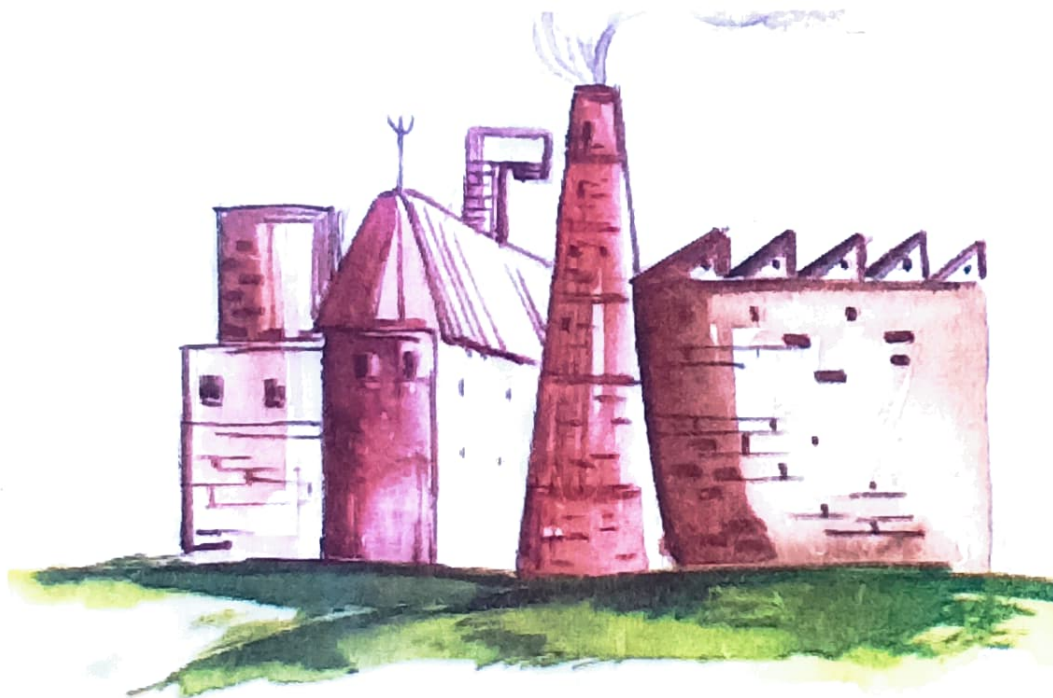
আপোনালোকৰ একো ক্ষতি নহয় বাইজ।
চৰকাৰে আপোনালোকৰ মাটিৰ মূল্য দি
বেলেগে ঠাইত সংস্থাপন কৰিব। তদুপৰি
ভৱিষ্যতে এই কাৰখানাত আপোনালোকে
কৰ্মসংস্থাপনো পাব।

সোনকালে কাম আৰম্ভ
কৰা। আমাৰ হাতত সময়
বৰ কম।

ক'লৈনো যাম? কাৰখানাতনো আমি কি
কাম কৰিম? আমি খেতি কৰিবহে পাৰো।
ব'লচোন সৌ দূৰৰ পাহাৰখনৰ
নামনিলৈকে যাও। পাৰিলে তাতেই
ঘৰ-বাৰী পাতেগৈ।

ওপৰৰ ছবি আৰু সংলাপৰ আলমত উত্তৰ দিয়া—

- ⊙ বংপিহঁতে গাঁৱত কি কি কৰিছিল?
- ⊙ চৰকাৰী বিষয়াজনে তেওঁলোকৰ ওচৰলৈ কি খবৰ লৈ আহিছিল?
- ⊙ বংপি- বাভাইতক চৰকাৰৰ ফালৰ পৰা কি দিয়াৰ আশ্বাস দিলে?
- ⊙ ঘৰ-বাৰী এৰি গাঁৱৰ মানুহবোৰ ক'লৈ গ'ল?

ৰংপি-ৰাভাইঁতৰ দৰে আমাৰ সমাজৰ বহু লোকে মাজে-সময়ে এনেদৰে নিজৰ মাটি-ভেটি এৰি কোনোবা অজান, আওহতীয়া ঠাইলৈ যাবলগীয়া হয়। উদ্যোগিক আৰু অৰ্থনৈতিক বিকাশ, নগৰীকৰণ আদি প্ৰক্ৰিয়াৰ ফলস্বৰূপে এই লোকসকল নিজৰ স্থায়ী ভেটি এৰিবলৈ বাধ্য হৈ পৰে। পূৰ্বৰে পৰা আৰ্থ-সামাজিক আৰু শৈক্ষিক দিশত অনগ্ৰসৰ এই মানুহখিনিয়ে নিজৰ অধিকাৰ হেৰুৱাই দিশহাৰা হৈ পৰে আৰু সমাজৰ কোনো দূৰ প্ৰান্তলৈ গুচি যায়। লাহে লাহে তেওঁলোকৰ জীৱন-জীৱিকাত আউল লাগে। সংস্থানহীন হৈ অ'ত-ত'ত সিচৰতি হৈ পৰা মানুহখিনি সমাজৰ মূল অংশৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হৈ পৰে।

এনেদৰে যুগ যুগ ধৰি তথাকথিত অৰ্থনৈতিক বিকাশ, নগৰীকৰণ আৰু আধুনিকীকৰণৰ স্বাৰ্থত সমাজৰ বহু লোক নিজৰ অধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত হৈ আহিছে। ফলস্বৰূপে এই লোকসকল আৰ্থিক, সামাজিক সংকটৰ সন্মুখীন হৈ এক অৱহেলিত জীৱন কাটাবলগীয়াত পৰিছে। ওপৰত উল্লিখিত কাৰণৰ উপৰি মাজে সময়ে আন কিছুমান কাৰণতো মানুহে নিজৰ বসবাস, জীৱন-জীৱিকা সলনি কৰিবলগীয়াত পৰে। তেনেকুৱা কেইটামান উল্লেখযোগ্য কাৰণ তলত আলোচনা কৰোঁ আহা—

অসম চাহখেতিৰ বাবে পৃথিৱী বিখ্যাত। ব্ৰিটিছৰ দিনৰে পৰা অসমত চাহ উদ্যোগ গঢ় লৈ উঠে। সেই সময়ৰ ব্ৰিটিছসকলে অসমৰ মাটি চাহখেতিৰ বাবে উপযোগী বুলি জানি অসমৰ বৃহৎ এলেকাত চাহখেতি কৰিবলৈ ল'লে। চাহখেতিৰ বাবে তেওঁলোকক পৰ্যাপ্ত পৰিমাণৰ বনুৱাৰ প্ৰয়োজন হ'ল। থলুৱা বনুৱাৰ নাটনিৰ ফলত তেওঁলোকে ভাৰতৰ মধ্যভাগৰ পৰা হাজাৰ হাজাৰ বনুৱাৰ আমদানি কৰিলে। দেশৰ আন অঞ্চলৰ পৰা

অহা এই বনুৱাসকলেও নিজৰ গাঁও, সমাজ সকলো এৰি দূৰ প্ৰান্তৰ চাহবাগিচা অঞ্চলত বসবাস কৰিবলৈ ল'লে। আমি সকলোৱে জানো যে চাহ উদ্যোগে আমাৰ দেশৰ অৰ্থনীতিত বিশেষ অৱদান আগবঢ়াইছে। কিন্তু সেই অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ অংশীদাৰ সকলোৱে সমানে হ'ব পৰা নাই। চাহ বনুৱাসকল আৰ্থিক আৰু শৈক্ষিকভাৱে যথেষ্ট অনগ্ৰসৰ। তেওঁলোকৰ কামৰ বাবদ মজুৰি কিমান হ'ব নিজে ঠাৱৰ কৰিব নোৱাৰে। ফলস্বৰূপে অতি কম মজুৰিত তেওঁলোকে বাগিচাত কাম কৰিবলৈ বাধ্য হয়। আনহাতে বনুৱাসকলৰ মাজত সামাজিক সচেতনতাৰ অভাৱ হেতুকে উপযুক্ত শিক্ষা, স্বাস্থ্য আৰু সুস্থ পাৰিপাৰ্শ্বিক পৰিৱেশ এটা গঢ় ল'ব নোৱাৰে যাৰ বাবেও তেওঁলোকে নিঃস্ব আৰু অৱহেলিত জীৱন-যাপন কৰিবলগীয়া হয়। এই মানুহখিনি সমাজৰ মূলসুঁতিৰ পৰা এতিয়াও বহু দূৰত।

আমি জানো যে বৃহৎ নদীবান্ধ আঁচনিৰ দ্বাৰা বিদ্যুৎ উৎপাদন, বানপানী নিয়ন্ত্ৰণ, জলসিঞ্চন আদিৰ দৰে জনকল্যাণমূলক সুবিধাবোৰ লাভ কৰিব পাৰি। তদুপৰি সেই অঞ্চলৰ আৰ্থ-সামাজিক দিশতো এই বান্ধৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। থলুৱা নিবনুৱাসকলে সংস্থাপনৰ সুবিধা পায়।

কিন্তু এই বৃহৎ নদীবান্ধৰ অন্য এটা দিশো আছে। নদী বান্ধৰ বাবে বান্ধৰ ওপৰৰ অংশত পানী জমা কৰি ৰাখিবলৈ এক বিস্তৃত এলেকাৰ প্ৰয়োজন হয়। ফলত বান্ধ নিৰ্মাণ কাৰ্যকৰী হোৱাৰ বাবে সেই অঞ্চলত বসবাস কৰা লোকসকলে নিজ ঠাই এৰি যাব লগাত পৰে। আনহাতে বান্ধৰ নামনি অংশত বাস কৰা লোকসকলো নানা অসুবিধাৰ সন্মুখীন হয়। নদীৰ পানীভাগক ওপৰ অংশত আৱদ্ধ কৰি ৰখা বাবে তলৰ কৃষিজীৱী লোকসকলে কৃষিৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় পানী নাপায়। নৈৰ পানী তৰাং হোৱাৰ লগে লগে তাত থকা মাছ-পুঠি, বিভিন্ন জলচৰ প্ৰাণীসমূহৰো বিলুপ্তি ঘটে। নৈপৰীয়া মাছমৰীয়া লোকসকলৰ জীৱিকাত বাধা আহি পৰে। জলপথেৰে আহ-যাহ কৰা লোকসকলৰ যাতায়াততো বিজুতি ঘটে। মুঠৰ ওপৰত সেই অঞ্চলৰ পাৰিপাৰ্শ্বিক ভাৰসাম্যতা বহুগুণে হ্ৰাস পায়। এনে অৱস্থাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত সেই অঞ্চল মানুহৰ বসবাসৰ বাবে অনুপযোগী হৈ পৰে। ফলত মানুহখিনিয়ে জীৱন নিৰ্বাহৰ বাবে সুবিধাজনক অন্য ঠাইৰ সন্ধানত ওলাই আহে।

অসমৰ বান আৰু গৰাখহনীয়াৰ কথা আমি সকলোৱে ভালকৈ জানোঁক। এই ভয়াৱহ সমস্যাই অসমৰ জনজীৱনক

বাৰুকৈয়ে জুৰুলা কৰিছে। প্ৰবল বানপানীয়ে মানুহৰ ভেটি উছন কৰাৰ লগতে খেতি পথাৰৰ উৰ্বৰতাও নাইকীয়া কৰে। গছ-গছনি, জীৱ-জন্তু মৰি তহিলং হয়। মানুহে শস্যও উৎপাদন কৰিব নোৱাৰে মৎস্যও উৎপাদন কৰিব নোৱাৰে। আনহাতে গৰাখহনীয়াৰ ফলতো মানুহ সীমাহীন বিপৰ্যয়ৰ সন্মুখীন হয়। কাষৰ ছবিখনলৈ মন কৰাচোন- খহনীয়াই কেনেকৈ গাঁও-ভূই গ্ৰাস কৰি নদীত বিলীন কৰি পেলাইছে।

এই প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগসমূহেও আমাৰ বহু মানুহক সৰ্বশান্ত কৰি এক বিপন্ন জীৱনলৈ ঠেলি

দিয়ে। পেটৰ দায়ত দুৰ্ভগীয়া মানুহবোৰে নিজৰ ঠাই এৰি অইন ক'ৰবাত জীৱিকাৰ সন্ধান কৰিবলৈ বাধ্য হয়।

এনেদৰে ওপৰত উল্লেখ কৰা বিভিন্ন কাৰণত নিজৰ মাটি-ভেটি, সংস্থান সকলো এৰি এটা অঞ্চলৰ মানুহে নিজ ঠাই এৰি বসবাসৰ উপযোগী আন ঠাই বাছি লয়। নতুন ঠাই, নতুন পৰিৱেশ আৰু নতুন বসবাসত তেওঁলোকে জীৱনৰ আগৰ স্বাচ্ছন্দ্য ঘূৰাই নাপায়। লাহে লাহে এই মানুহখিনি সকলো দিশৰ পৰাই দুৰ্বল আৰু নিশকটীয়া হৈ পৰে। এখন সমাজৰ পৰা অন্য এখন সমাজলৈ গৈ মানুহখিনিয়ে নিজকে আনৰ তুলনাত দীন-হীন আৰু অবহেলিত বুলি ভাবিবলৈ লয় আৰু একাষৰীয়া হৈ পৰে। আৰ্থিক, সামাজিক আৰু শৈক্ষিক অনগ্ৰসৰতাত ভোগা এই লোকসকলকে প্ৰান্তীয় গোট হিচাপে অভিহিত কৰিব পৰা যায়।

ওপৰৰ আলোচনাৰ সহায়ত চমু উত্তৰ দিয়া—

- (ক) প্ৰান্তীয় গোট হিচাপে কোনবোৰ মানুহক অভিহিত কৰিব পাৰি?
- (খ) চাহ মজদুৰ সকলক অসমলৈ কোনে আনিছিল?
- (গ) বৃহৎ নদীবান্ধৰ পৰা কি কি উপকাৰ হয়?
- (ঘ) বানপানী আৰু গৰাখহনীয়াই কি কি অসুবিধাৰ সৃষ্টি কৰে?

ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা তোমালোকে জানিব পাৰিলা যে এই লোকসকল কেৱল এটা কাৰণতে প্ৰান্তীয় গোটলৈ ৰূপান্তৰিত হোৱা নাই। প্ৰতিটো গোটৰে সমস্যা আৰু অভিজ্ঞতাসমূহ বেলেগ বেলেগ। বিভিন্ন কাৰণত তেওঁলোক নানা সমস্যাত জৰ্জৰিত হৈ বিভিন্ন অভিজ্ঞতাৰ সন্মুখীন হয়।

এখন সমাজৰ সামগ্ৰিক বিকাশে সমাজৰ সকলো শ্ৰেণীৰ সকলো অংশৰ লোককে সাঙুৰি লয়। দেশৰ বিকাশত ভাগ ল'বলৈ প্ৰতিজন নাগৰিকেই দায়বদ্ধ। প্ৰান্তীয় গোটৰ লোকসকলো ইয়াৰ পৰা বাদ পৰি নাযায়। কিন্তু সেইসকল লোকৰ অৰিহণা পাবলৈ হ'লে তেওঁলোককো সমাজৰ মূল অংশৰ মানুহৰ দৰে সমান সুবিধা, মৰ্যাদা আৰু অধিকাৰ প্ৰদান কৰা প্ৰয়োজন। এই উদ্দেশ্য আগত ৰাখি আমাৰ দেশৰ সংবিধানে কিছুমান বিশেষ সুবিধাৰ অৱকাশ ৰাখিছে। যেনে—

- (ক) যদিহে প্ৰান্তীয় গোটৰ লোকে তেওঁলোকৰ মৌলিক অধিকাৰ খৰ্ব হোৱা বুলি অনুভৱ কৰে তেনেহ'লে ন্যায়িকভাৱে সেই অধিকাৰ পূৰ কৰাৰ দাবী উত্থাপন কৰিব পাৰে।
- (খ) বিভিন্ন জনজাতিসকলৰ শৈক্ষিক বিকাশৰ বাবে শিক্ষানুষ্ঠান, কাৰিকৰী প্ৰতিষ্ঠানসমূহত আসন সংৰক্ষণ কৰা হৈছে।
- (গ) জনজাতি আৰু অনুসূচিত জাতিৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ উচ্চশিক্ষাৰ বাবে বিশেষ জলপানিৰ সুবিধা প্ৰদান কৰা হৈছে।
- (ঘ) অসমৰ চাহ জনগোষ্ঠীসকলৰ সুৰক্ষাৰ বাবে 'অসম চাহ শ্ৰমিক কল্যাণ পৰিষদ' আছে।
- (ঙ) জনজাতি লোকসকলৰ বাবে ভূমি সংৰক্ষণৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে।
- (চ) অস্পৃশ্যতা বৰ্জন আইনৰ অধীনত সমাজৰ সকলো শ্ৰেণীৰ লোকৰ মাজত মিলামিছাৰ সুবিধা প্ৰদান কৰা হৈছে।
- (ছ) সংখ্যালঘু লোকসকলৰ ভাষা-সংস্কৃতিৰ প্ৰতি গুৰুত্ব প্ৰদান কৰি সংবিধানে তাৰ ৰক্ষণাবেক্ষণৰ ব্যৱস্থা কৰিছে।
- (জ) শিক্ষাৰ অধিকাৰ আইন ২০০৯ৰ অধীনত সমাজৰ কোনো ল'ৰা-ছোৱালী প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ অধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত হ'ব নোৱাৰাটো নিশ্চিত কৰিছে।

তোমালোক আটায়ে জানা যে অসমত বিভিন্ন জাতি-জনজাতি, ভাষা-ভাষীলোকে একেলগে বাস কৰে। এই লোকসকলৰ নিজা নিজা ৰীতি-নীতি, সংস্কৃতি, পৰম্পৰা আদি আছে। আমাৰ সংবিধানে এই জাতীয় বৈশিষ্ট্যসমূহৰ ৰক্ষণাবেক্ষণৰ ব্যৱস্থা কৰিছে। তদুপৰি জনজাতি লোকসকলৰ উন্নয়নৰ বাবে বিশেষ সুবিধা প্ৰদান কৰিছে। জনজাতিসকলৰ আৰ্থ-সামাজিক উন্নতিৰ বাবে স্বায়ত্ব শাসনৰ ব্যৱস্থা কৰিছে। ভৈয়ামৰ জনজাতিসকলৰ কাৰণে স্বায়ত্ব শাসিত পৰিষদ আৰু পাহাৰৰ জনজাতিসকলৰ কাৰণে স্বায়ত্ব শাসিত জিলা পৰিষদ গঠন কৰা হৈছে যাতে এই লোকসকলে সংবিধান প্ৰদত্ত অধিকাৰসমূহ সমানে ভোগ কৰিব পাৰে। অসমৰ পাৰ্বত্য জনজাতি অধ্যুষিত অঞ্চলৰ কাৰ্বিসকলৰ বাবে কাৰ্বি আংলং জিলা পৰিষদ আৰু ডিমাছাসকলৰ বাবে উত্তৰ কাছাৰ পাৰ্বত্য জিলা পৰিষদ গঠন কৰা হৈছে। বড়োসকলৰ স্থানীয় স্বায়ত্বশাসনৰ বাবে বড়োলেণ্ড টেৰিটৰীয়েল কাউন্সিল (বি. টি. চি) আৰু মিচিং, তিৱা, লালুং, ৰাভা, দেউৰী আদি জনজাতিসকলৰ বাবেও স্বায়ত্বশাসিত পৰিষদৰ ব্যৱস্থা আছে।

গণতন্ত্ৰৰ প্ৰধান লক্ষ্য দেশ আৰু জনসাধাৰণৰ উন্নতি সাধন। এই লক্ষ্যত উপনীত হ'বলৈ হ'লে আমি সকলোৰে

গণতান্ত্ৰিক অধিকাৰৰ সমান অংশীদাৰ হ'ব লাগিব। আমাৰ দেশৰ উন্নতি তেতিয়াহে সম্ভৱ হ'ব যেতিয়া সমাজৰ সকলো শ্ৰেণীৰ লোকে সমানে আগবাঢ়ি যাব আৰু দেশৰ উন্নতিত অৰিহণা আগবঢ়াব।

মনত ৰাখিবলগীয়া কথা :

- ১। আৰ্থিক, সামাজিক আৰু শৈক্ষিক অনগ্রসৰতাত ভোগা লোকসকলকে প্ৰান্তীয় গোট হিচাপে অভিহিত কৰিব পৰা যায়।
- ২। অৰ্থনৈতিক বিকাশ, নগৰীকৰণ আৰু আধুনিকীকৰণৰ স্বার্থত সমাজৰ বহু লোকে নিজৰ স্থায়ী ভেটি এৰি আন ঠাইলৈ যাবলৈ বাধ্য হোৱাৰ ফলত সেইসকল লোক প্ৰান্তীয় গোট হিচাপে পৰিগণিত হয়।
- ৩। চাহ উদ্যোগ, বৃহৎ নদীবান্ধ, প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগ, বানপানী, গৰাখহনীয়া, ভূমিকম্প আদিৰ বাবেও বহুলোক প্ৰান্তীয় গোটলৈ ৰূপান্তৰিত হ'ব পাৰে।
- ৪। আমাৰ দেশৰ অৰ্থনৈতিক বা সামাজিকভাৱে পিছপৰি থকা লোকসকলৰ সৰ্বতোপ্ৰকাৰ উন্নতিৰ বাবে ভাৰতৰ সংবিধানে কিছুমান বিশেষ সুবিধা প্ৰদান কৰিছে।
- ৫। গণতান্ত্ৰিক লক্ষ্যত উপনীত হ'বলৈ সকলো নাগৰিকে গণতান্ত্ৰিক অধিকাৰৰ সমান অংশীদাৰ হ'ব লাগিব।

অনুশীলনী :

১। চমু উত্তৰ লিখা—

- (ক) প্ৰান্তীয় গোট কাক বোলে?
- (খ) অসমৰ চাহখেতিৰ বাবে ব্ৰিটিছসকলে ক'ৰপৰা বনুৱা আমদানি কৰিছিল?
- (গ) কোনখন আইনমতে প্ৰাথমিক শিক্ষা বাধ্যতামূলক কৰা হয়?
- (ঘ) গৰাখহনীয়া হ'লে কি হয়?
- (ঙ) বৃহৎ নদীবান্ধৰ পৰা কি অপকাৰ হ'ব পাৰে?

২। উত্তৰ লিখা —

- (ক) কি কি কাৰণত প্ৰান্তীয় গোটৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে? তেওঁলোকৰ প্ৰধান সমস্যাসমূহ কি কি?
- (খ) জনজাতি আৰু অনুসূচিত জাতিৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক সংবিধানে কি বিশেষ সুবিধা প্ৰদান কৰিছে?
- (গ) পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ জনজাতিসকলৰ বাবে কেনেধৰণৰ স্বায়ত্ত্বশাসন আছে? দুখনৰ নাম লিখা।

৩। খালী ঠাই পূৰ কৰা—

- (ক) সংবিধানৰ দৃষ্টিত আমি সকলোৱে এক _____।

- (খ) _____ মাটি চাহ খেতিৰ বাবে উপযোগী।
- (গ) দেশৰ বিকাশত ভাগ ল'বলৈ প্ৰতিজন নাগৰিকেই _____।
- (ঙ) সংখ্যালঘু লোকসকলৰ _____ ক গুৰুত্ব প্ৰদান কৰি সংবিধানে তাৰ ৰক্ষণাবেক্ষণৰ ব্যৱস্থা কৰিছে।
- (চ) মানুহে শস্যও উৎপাদন কৰিব নোৱাৰে _____ উৎপাদন কৰিব নোৱাৰে।

৪। শুদ্ধ অশুদ্ধ বাচি উলিওৱা-

- (ক) অন্য প্ৰান্তৰ পৰা অহা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ লগত বন্ধুত্ব কৰিম।
- (খ) বেলেগ বেলেগ ৰীতি-নীতিৰে চলা মানুহক অৱহেলা কৰিম।
- (গ) দেশৰ সকলোৰে মংগলৰ বাবে চৰকাৰৰ লগত সহযোগিতা কৰিম।
- (ঘ) আমি আন ব্যক্তিক শ্ৰদ্ধা, মৰম, সন্মান জনালেহে আমিও স্নেহ পাম।
- (ঙ) প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগ হ'লে আমি পৰস্পৰে পৰস্পৰক সহায় নকৰো।

প্ৰকল্প:

বানপানী, গৰাখহনীয়া, ভূমিকম্প আদি প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগ হ'লে তোমালোকে কি কি ব্যৱস্থা ল'বা সেই বিষয়ে একোটা পৰিকল্পনা যুগুত কৰা।

